

В статье освещается главная тема украинской антикрепостнической и американской аболиционистской литературы XIX в. — рабство и его отражение в художественной литературе обеих стран на примере аболиционистских романов Г. Бичер-Стоу («Хижина дяди Тома», «Дред, история проклятого болота») и антикрепостнических рассказов Марка Вовчка.

Ключевые слова: рабство, крепостничество, аболиционистская литература, типологические общности.

The article deals with the main theme of Ukrainian anti-serfdom and American abolitionist literature of the XIX century — slavery and its reflection in literature of both countries in the abolitionist novels of H. Beecher-Stowe (“Uncle Tom’s Cabin”, “Dred, A Tale of the Great Dismal Swamp”) and anti-serfdom stories by Marko Vovchok.

Key words: serfdom, abolitionistic literature, typological similarities.

Федоряченко Ю.О., магістрантка спеціальності «Мова і література (англійська)»
Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

АНГЛІЙСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У статті розглянуто англіцизми, що функціонують у фінансовій та економічній термінології. Особлива увага приділяється дослідженням, здійсненим Л. Деруа, А. Ніклас-Салмінен, Н. Лопатніковою та Н. Мовшович щодо проблеми англіцизмів у цій сфері. Розглядаються рівні адаптації економічних термінів.

Ключові слова: запозичення, термінологія економічна, термінотвірні моделі.

Актуальність дослідження зумовлюється тим, що будь-яка мова як соціальне явище перебуває разом із суспільством у постійному розвитку. Лексика — найбільш сприйнятлива, змінна й динамічна підсистема мови, яка безпосередньо реагує на те, що відбувається у суспільстві; в ній відображаються наші уявлення про різноманітні явища позамовної дійсності. На початку XXI століття дослідження специфіки формування й функціонування галузевих терміносистем набуває все більшої ваги, адже сьогодні термінології різних наук складають переважну частину лексики, в тому числі й у французькій мові. Цим питанням займалися такі дослідники, як: Л. Деруа, А. Ніклас-Салмінен, Н. Лопатнікова, Н. Мовшович, І.О. Тимошук.

Мета дослідження — обґрунтувати основні причини функціонування англійських запозичень у французькій економічній термінології та охарактеризувати рівні адаптації економічних термінів.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**:

1) проаналізувати філологічні, лінгвістичні й мовознавчі джерела щодо стану розробленості функціонування англійських запозичень у французькій економічній термінології;

2) схарактеризувати основні рівні адаптації економічних термінів;

3) з'ясувати роль англійських запозичень у французькій економічній термінології.

Науково-технічний прогрес вносить значні зміни у всі сфери розвитку суспільства, в тому числі й у мовну картину світу, у зв'язку з цим виникає нагальна потреба вдосконалення системи передавання та обробки інформації, співробітництва науковців різних країн у найрізноманітніших галузях науки й техніки. Одна з найістотніших змін полягає в тому, що переважну частину лінгвістичного фонду складає фахова лексика, і частка термінів у лексичному складі мови стрімко зростає. Тому цілком природно, що лінгвісти надають великого значення вивченню закономірностей утворення термінів, їхньої структури та семантики, аспектів упорядкування, питанням перекладу; розглядають термінологію як важливу складову сучасної літературної мови.

У французькій мові, як і в будь-якій іншій, окрім внутрішніх джерел, таких як семантичний розвиток слів, морфологічні способи словотворення, утворення аналітичних одиниць існують зовнішні чинники збагачення лексики — запозичення іншомовних слів. З цього приводу Л. Деруа зауважив, що з теоретичного погляду запозичуватися може все, проте з різним ступенем складності і з неоднаковою частотністю [3].

Лексична підсистема сучасної французької мови налічує значну кількість запозичень, які її поповнювали у всі періоди розвитку. Відомо, що в кожний історичний період це поповнення залежить від низки позамовних чинників, а саме: 1) конкретних історичних умов; 2) суспільно-політичних та економічних контактів; 3) ступеня важливості та тривалості цих контактів; 4) престижу країни; 4) зростання людських і матеріальних обмінів; 5) снобізму тощо.

Блискавична швидкість, з якою розвиваються нові технології, зникнення кордонів у світі комунікацій, повсюдна комп'ютеризація та універсалізація спричиняють те, що світ заповнили новітні технології, нова продукція і, відповідно, нові поняття. Оскільки, зазвичай, ці знання йдуть з англійської мови, то уникнути англіцизмів неможливо. Це пояс-

нюється також всезростаючими темпами оволодіння англійською французькими, зокрема представниками вузьких спеціальностей. На думку Аіно Ніклас-Салмінен, особливістю запозичень як одного із важливих джерел збагачення лексики на противагу іншим способам словотворення є те, що вони сприяють виникненню нових основних лексичних одиниць у мові-реципієнті, не вдаючись до вже існуючих у ній словотворчих елементів. Насправді, запозичення часто інтегруються в мову як ізольовані, цілком не мотивовані лексичні одиниці. Автор наголошує, що запозичений термін має право на існування у мові-реципієнті, якщо його вважають корисним і його функціональна інтеграція у систему мови не спричиняє зайвих труднощів, а соціокультурний статус мови-джерела вважають престижним щодо мови, яка запозичує [5].

Дослідники часто наголошують на різниці між необхідними запозиченнями (*les emprunts nécessaires*), до яких належать науково-технічні терміни, та зайвими запозиченнями (*les emprunts superflus*) [1; 4; 5; 6].

В економічній галузі були запропоновані два терміни для підтримки проектів, започаткованих у США, сьогодні вживаний у Франції: *sponsorship* замінив у французькій мові два терміни: *mécénat* та *parrainage* (дар, шефство). Термін *puce* (блоха, мікросхема) — короткий (точний) і з великим ступенем уяви — швидко знайшов своє застосування в широких колах. Те саме і з терміном *céderom* від американського CD-Rom.

Необхідно зазначити, що переважна більшість (3/4) англійських економічних термінів, які функціонують сьогодні в сучасній французькій мові, є безпосередніми запозиченнями (*les emprunts directs*). Наприклад: *bid* — курс покупця на біржі, *spread* — різниця, *venture capital* — ризиковий капітал, *unit trusts* — інвестиційні компанії та ін. Значно менше термінів — це опосередковані запозичення, що проникли раніше в англійську мову через латину, наприклад: *omité (m)* < *lat. omittere* — комітет, *doublure (f)*, *doublé (m)* < *lat. duplus* — подвійний опціон, *consortium (m)* < *lat. association* — консорціум або ж з латини через французьку. Це *mots voyageurs*, чи *перезапозичення*, наприклад: *maintenance (f)* / *entretien*, витрати на утримання, запозичене у XX ст. з англійської *maintenance*, яке англійська, у свою чергу, запозичила з давньофранцузької *maintenance (protection, soutien)*, а ця остання — із народної латини — *manutenere*. Термін *partenaire (m)* — партнер, запозичений у XVIII ст. з англійської *partner (associé)*, утворений шляхом альтерації чи деформації англійського слова *part (parti)* та *parcener*, запозиченого з давньофранцузької *parcenier* від *parçon (partage)*, що походить від лат. *partitio (répartition)*; *discount (m)*, запозичення XX ст. від англійського *discount (escompte, remise)*, що походить від французького *décompte (ce qu'il y a à*

déduire d'une somme à payer). Зазвичай чимало термінів-запозичень такого типу, зазнаючи термінологізації, змінюють своє значення.

У своїх дослідженнях стосовно запозичень у французьку мову з інших мов Н. Лопатнікова та Н. Мовшович зазначають, що запозичення по-різному адаптуються у мові-реципієнті. Інтенсивність цього процесу, що здійснюється під дією внутрішніх законів розвитку мови, залежить від природи запозиченого слова, його структури, змісту, сфери вжитку, а також від періоду, в який здійснено таке запозичення [1].

Як стверджують французькі автори, часто чужоземні слова є «поза системою» або перебувають на маргінезі системи мови-реципієнта (наприклад, цілковито неасимільовані слова — ксенізми), зберігаючи свої фонетико-морфологічні особливості. Запозичення вважаються асимільованими і стають повноправними членами французької мови, якщо вони відповідають її структурі, тобто коли вони набирають відповідних щодо неї фонетико-орфографічних чи морфологічних ознак.

Слід зазначити, що відповідно до ступеня асиміляції у системі лексики сучасної французької мови, виділяють три рівні адаптації економічних термінів.

1. Запозичення, які проявляють *слабкий ступінь адаптації* і які за своєю структурою функціонують у сучасній лексиці як чужоземні слова (*futures* — ф'ючерси, термінові контракти; *pidgin (m)* — бізнес, комерція; *merchandising (m)* — комерційні прийоми з метою продажу товарів; *planning (m)* — планування та ін;

2. Запозичення з *середнім ступенем адаптації* типу: *rating (m)* — оцінка, рейтинг; *holding (m)* — холдинг, холдингова компанія; *leasing (m)* — лізинг; *récession (f)* — криза, зниження ділової активності, рецесія та ін;

3. Запозичення, *що цілковито асимільовалися*, фонетико-морфологічна інтеграція яких не зумовлює особливих труднощів. Передусім це інтернаціональні слова, які вже відомі переважній більшості населення й тісно увійшли в його «вжиток» або ж давно існуючі слова — перезапозичення з французької чи давньофранцузької мови. Наприклад: *libéralisation*, запозичене у XVIII ст. від англ. *liberalization* < (*to*) *liberalize* (*libéraliser*), що походить від французького *libéral*.

Серед досліджених термінів-запозичень найчисельнішу групу становлять запозичення першої групи зі слабким ступенем адаптації.

У французькій мові терміни будуються за традиційними терміновітвірними моделями: способи створення термінів зводяться головним чином до утворення похідних слів та багатомовного запозичення. Поява терміна в науковому стилі пов'язана також із семантичним розвитком

загальноновживаної лексики, що відбувається у двох напрямках — метафоричне перенесення та збагачення поняття. Тому багато слів у французькій мові вживаються і в загальному значенні, і як спеціальні терміни (*corbeau* — 1) ворон; 2) кронштейн; також — 1) рукав; 2) шланг). Наступний спосіб збагачення словникового складу — запозичення з інших мов. Розширення економічних і культурних зв'язків, розвиток науки і техніки призводить до появи нових понять і слів, запозичень з інших мов.

Запозичують, перш за все, слова в певних сполученнях: а) економічні терміни: *auditeur interne*, *buisness school*, *credibilite gap*, *buisness-game*, *l'audit (m)*, *merchandising (m)*, *basemen (m)*, *couponing (m)*, *label (m)*, *marketing mixte*; б) суспільно-політичні терміни: *sponsoring (m)*, *mailing (m)*, *staff (m)*, *busing (m)*, *senseur (m)*.

За своїм семантичним складом складні слова, запозичені з англійської мови, являють собою терміни: а) комерційні, економічні: *cash-flow (m)*, *shopping-center (m)*; побутові: *mix-and-match (m)*, *baby-food (m)*; суспільно-політичні: *aid-man (m)*, *lip-service (m)*, *teach-in (m)*, *talent-scout (m)*.

Сьогодні існує тенденція до заміни англіцизмів французькими адекватними. Наприклад, поруч з *leasing* існує рекомендований французький термін *crédit-bail (m)* — оренда, лізинг; англійський термін *marketing (m)* має три французькі відповідники: *commercialisation (f)*, *mercatique (f)*, *marchéage (m)* з різною частотністю їхнього вживання; *manager (m)* — менеджер — термін, який майже цілковито замінено на *directeur (m)*, *gérant (m)*, *gouverneur (m)*, *gestionnaire (m)*, хоча ще трапляється англійською *trustee (m)* — управляючий, член правління [2, 88–93].

Отже, серед продуктивних способів поповнення складу французької мови запозичення посідають не останнє місце. Протягом своєї історії французький народ спілкувався з іншими народами, що проявилось в запозиченнях французькою мовою слів з інших мов. Англійські економічні терміни, що функціонують у системі сучасної французької мови, зокрема в термінології економіки, запозичені з метою вираження спеціальних понять, адекватних для обох мов.

Незважаючи на існуючу у французькій мові тенденцію до заміни англіцизмів французькими відповідниками, сьогодні французька економічна термінологія має чітко виражену тенденцію до запозичення англійських термінів у їхньому автохтонному вигляді, що утруднює значною мірою розуміння смислової структури запозиченого терміна для неспеціалістів. Оскільки більшість французьких спеціалістів добре володіє англійською і до того ж значна кількість термінів носить інтернаціональний

характер, то для вузького кола спеціалістів-економістів їхнє розуміння та дефініція, з огляду на контекст, не викликає труднощів.

Лексичні запозичення є одним із джерел створення термінології. Їх вивчення дозволяє прослідкувати складність мовних процесів, переплетення внутрішніх та зовнішніх явищ у мові, вплив останніх на різні ланки мовної структури.

У словниковому складі мови термінологічна лексика відіграє значну роль. Нові поняття в науці потребують нових слів. Це супроводжується появою нових термінів. Науково-технічні терміни як мовні знаки, що репрезентують поняття спеціальної професійної галузі науки або техніки, становлять суттєву складову науково-технічних текстів.

ДЖЕРЕЛА

1. Лопатникова Н. Лексикология современного французского языка / Н. Лопатникова, Н. Мовшович. — М. : ВШ, 1982. — 247 с.
2. Тимощук І.О. Сучасний стан французької термінології / І.О. Тимощук // Вісник Нац. ун-ту вод. госп. та природокористування. — 2010. — Вип. 3 (51). — С. 88–93. — (Серія «Гуманітарні науки»).
3. Derooy L. L'emprunt linguistique / Derooy L. — Paris : Les Belles Lettres, 1956. — 485 p.
4. Lehmann A., Martin-Bertlet F. Introduction a la lexicologie. Sémantique et morphologie / Lehmann A. , Martin-Bertlet F. — Paris, 2000. — 348 p.
5. Niklas-Salminen A. La lexicologie / Niklas-Salminen A. — Paris : Armand Collin, 1997. — 188 p.
6. Picoche J. Précis de lexicologie française. L'étude et l'enseignement du vocabulaire / Picoche J. — Paris : Nathan, 1992. — 181 p.

В статье рассмотрены англицизмы, функционирующие в финансовой и экономической терминологии. Особое внимание уделяется исследованиям, проведенным Л. Деруа, А. Никлас-Салминен, Н. Лопатниковой и Н. Мовшович по проблеме англицизмов в этой сфере. Рассматриваются уровни адаптации экономических терминов.

Ключевые слова: *заимствования, терминология экономическая, терминологические модели.*

The article deals with the anglicisms that operate in the financial and economic terminology. Particular attention is paid to the statement of researchers by L. Derua, A. Niklas-Salminen, N. Lopatnikova and N. Movshovich who explore anglicisms problem in this area. It is examined the levels of adaptation of economic terms.

Key words: *borrowings, economic terminology, terms of forming of the model.*